
bjoerna.dk [Kultursociolog Bjørn Andersen](mailto:post@bjoerna.dk) post@bjoerna.dk

Niels Klim på Falster

Version 1.1 - 26.04.2006.

Billederne (bortset fra det første og det sidste) kan forstørres ved at klikke på dem. Fotos: BA, 2006

Forår, tåge og klarhed?

I en tid med kraftig turbulens, hofintriger på politisk plan og kraftig tåge ved Farø-broen er der [børneteaterfestival på Falster](#).

Én af forestillingerne var Niels Damkjær's og Niels Andersen's »*Niels Klim*«, stærkt inspireret af Holberg's fortælling om samme ungersvend - en anden var rap-operaen »*Kampen om Danmark*« med udgangspunkt i Shakespeare's »*King Lear*«. Den første så jeg 25. april på [Ejegodskolen](#) i Nykøbing F, den anden senere samme dag på [Nørre Alslev Skole](#) i den nordlige ende af Falster.

Det var to gode - og meget forskellige - forestillinger, der rejser samme indlysende og vanskelige spørgsmål: *Hvad skal vi med klassikerne?*

»Niels Klim«

Niels Andersen spiller normalt »Niels Klim« for elever fra 4' klasse og op til aller, aller sidste klasse. Denne gang havde han 3' klasse med - hvordan ville dét gå?

Børn nu om stunder er vant til lidt af hvert, ikke mindst med hensyn til lyd og eftertryk, men det var klogt at han placerede de små bagest og de store forrest, så de sidste kunne agere bolværk for de første. På dén måde gik det godt, og stykket gik fint hjem. Måske faldt de små mest for gøgleren, Niels? De større elever har sikkert også fået noget af det *dybere* med, noget af dét der har været Holberg's intention?

Holberg havde en klar - næsten dramatisk - idé, som han forfulgte i sin latinske roman, og som forfatteren og dramaturgen Niels Damkjær har respekteret i forvandlingen til moderne dansk teater:

Historien om Niels Klim [er] vendt mod at man vælger en teknokratisk fantasi som regent uden at slå eftertanken og følelserne til. Holberg brugte sin fortælling til at eksperimentere med, han ville se og vise, hvad der ville ske, når man gennemførte det »indlysende rigtige« og det teknokratisk overbevisende, når man ensrettede samfundet efter en overdrevent rationalistisk model, men glemte etik og moral.

Vil man spille Holberg i dag, må man tænke ham ind i nutidens problemer, og derfor har dramaturgen Niels Damkjær og skuespilleren Niels Andersen lavet en udgave, der er vendt mod *moderne* tankeløshed, mod at køre sit liv ud ad tangenten uden hensyn til konsekvenserne. Den er vendt mod alskens yuppier, teknokrater og spin-doktorer der sætter »nøgtern« produktivitet og kortsigtet gevinst over bæredygtighed. Den er vendt mod brutalismen fra Abernes de Forenede Stater.

Holberg kunne mange ting og var dybt seende, men han kunne ikke så godt sige at demokratisk styring måtte være vejen frem, det centrale i et nutidigt svar. Holberg var barn af Enevælden. Han var ganske vist med til at gøre Enevælden mere oplyst end magthaverne var i stand til, men tiden var trods alt ikke moden til et bredt folkeligt demokrati, til en samfundsorden hvor teknokratisk effektivitet kan holdes i ave, måske ligefrem stimuleres, af folkeligt modspil.

Hentet fra: [Niels Klim i Kalundborg](http://bjoerna.net/holberg/Niels-Klim-paa-Falster.htm)

Mange af børnene blev pirret eller provokeret, når der blev vist »for meget« krop; der blev fniset og grinet og skubbet til sidekammeraten, men det skulle undre mig om nogen tog anstød - alle kunne mærke at den bare mave blev vist frem i en god sags tjeneste.

Efter forestillingen stillede børnene mange, temmelig forskellige spørgsmål, alle konkrete og mest fokuseret på præstation og teknik; de fra 3' klasse var ikke de mindst spørgelystne. »Hvor lang tid har du øvet dig?«, »Må man røre ved dukkerne?«, »Hvornår skal du spille næste gang?«, »Hvad er det for et rør du spiller på?« - en anden elev kunne fortælle om det, for han havde bekendte i Australien.

»Kampen om Danmark«

Montage fra BaggårdTeatret

Efter at vi havde pakket »Niels Klim« sammen i bilen, kørte vi til Nørre Alslev for at se »Kampen om Danmark« i BaggårdTeatret's udgave. Det var *meget* godt spillet, sunget og koreograferet. Scenografien var flot og effektiv. Musikken velvalgt.

Det var Shakespeare på en helt ny og charmerende måde med mindelser af Bertolt Brecht's ironiske værker og af Ernst Bruun Olsen's »Teenagerlove«. Måske skulle man have holdt sig til intrigerne og magtkampen og glemt det alt-for-moralske om at give plads for kærligheden i politikken? Men gjorde man dét, ville man også give afkald på en meget væsentlig dimension hos *the playwright himself*?

BaggårdTeatret gjorde hvad de kunne for at få publikum med, og det lykkedes fint at få det til at rykke rundt på stolene, til at sige »Yeahh« og »Yeahh, Yeahh« på kommando, til at sige (moderat) frække ord under fnisen og grinen - og til at stemme på én af de to leflende datterstrigler, da det første valg i Lear's republik skulle afvikles.

Det var smart og elegant, næsten frækt, slet ikke at nævne intrigerne i Socialdemokratiet? Den eneste *direkte* henvisning til Danmark og dansk politik var en papfigur af overspindoktor Jersild, som vel egentlig er mere kendt for at *afsløre* spin end for selv at lave det? Men alle de voksne tilskuere og sikkert også en del af eleverne kom givetvis til at tænke på kongemordene og prinsessekåringen i Krag's og Anker Jørgensen's efterhånden *noget* reducerede parti. Svend Auken, Poul Nyrup, Frank Jensen og Helle Thorning var alle med - uden at blive nævnt. Måske også Christine Antorini?

Det var et spændende eksperiment, som gik fint hjem - men som også kunne trænge til en

trimning hos mekanikeren. På en måde var operaen »overstyret«; den skulle samtidig være *rap*, inddrage nutidens *spin* og bevare skelet og figurer fra »Kong Lear«. Mindre havde kunnet gøre det med større klarhed og scenisk effektivitet til følge. Stykket var heller ikke blevet ringere, hvis nogle af de moralske pegefingre var stukket i lommen.

Hvad skal vi med klassikerne?

Der er to svar - og en mængde der imellem. Det ene svar - *at spille så korrekt som muligt* - er en mulighed. Naturligvis kan man lave historiske opsætninger med »original« dramaturgi og scenografi osv., og sådanne opsætninger kan skabes med stort talent og være interessante for de historisk interesserede. Det andet svar - *at glemme dem og spille noget andet* - er en meget udbredt mulighed der stærkt kan anbefales; der er trods alt løbet en del vand i åen, siden Shakespeare's og Holberg's dage, tingene er i mange henseender så helt forskellige nu i forhold til dén gang.

Men der er også en række svar i mellem de to yderpunkter.

For at finde et *brugbart* svar i mængden kan man stille et hjælpespørgsmål: *Hvem skal det spilles for?* Ikke for Shakespeare, for han er død og borte. Ikke for Holberg, han har siden længe hvilet i Sorø Klosterkirke. Ikke for *traditionen* eller for ministerens kánon, for den er ikke noget levende menneske. Der er kun ét svar der holder: For et nutidigt publikum.

Vil man bevare traditionen, må man forny den. Vil man bevare dansk kultur og identitet, må man følge med tiden.

Fornyer man ikke traditionen, vil ingen krumspring hjælpe. Man kan producere så mange kánon'er man vil eller udstede ministerielle forordninger og bandbuller - det vil ikke gavne, kun bekræfte børn og unge i at traditionen hører til på museum, der kan være så udmærket det ellers vil, men aktualitet og udfordring ejer det ikke.

Holberg for at tage ham, var en moderne mand for sin tid, men hverken sandhedsvidne eller profet, der kunne forudse hvad der ville ske. Han var en mand af *sin* tid. Et moderne teater må respektere dét og være en del af sin egen tid. Opgaven består derfor ikke i at vise at Holberg »*inderst inde*« var demokrat, men at lære af dén måde han i sine bøger rejste og tacklede forskellige problemer på. Noget er generelt gyldigt; noget skal oversættes til nutidigt sprog.

Holberg forholdt sig ofte helt anderledes kvalmt i det praktiske liv end når han ytrede sig i skrifterne med overblik, tolerance og overbærenhed; han var involveret i temmelig mange bataljer, og selv om han benyttede sit *vid*, var det ikke altid *kønt* det han gjorde.

- - -

Der findes en særlige genre ved siden af den historiske mulighed: Illustrationsteatret eller rekonstruktionsteatret. Frivillige kan iklædes middelalderlige dragter og agere smede, bønder og fanger bag lås og slå. Måske spilles efter drejebog, måske ikke. Det kan være rigtig glimrende og give en fornemmelse af »*hvordan der rigtigt var*«, men det har ikke så meget med det rejste spørgsmål at gøre.

Vil man spille klassikere i dag, skal det være for nogen der gider se teater. Det skal have et indhold, og indholdet skal vedrøre påtrængende, nutidige problemer.

Erfaringerne op gennem 1900-tallet viser at teatret skal holde sig fra den akademiske analyse og *de rigtige svar*, men koncentrere sig om dét som teater er bedst til: At stille spørgsmål, at provokere, at gøgle, at vise problemerne - men at holde sig fra at dissekere dem videnskabeligt og at løse dem; det første har vi disputatserne til, det sidste politikerne og praktikerne.

Der findes andre glimrende genrer som ligner teatret. Sportskampene og cirkus og meget andet. Ikke mange vil drømme om at få en fodboldkamp serveret i datidens dragter. Ikke mange vil lede efter en politisk mening i en cirkusforestilling. Fodboldkampe og cirkus er hvad de er, underholdning og for sjov - og jo bedre der bliver spillet eller kæmpet, desto mere underholdende er forløb og resultat.

Teater kan noget andet. Det er *derfor* man kan stille spørgsmålet om det har mening at spille klassikere og hvordan det kan gøres. Hver gang, man vil forsøge, står man over for en stor udfordring, for der er lettere måder at leve på og at spille teater på.

»**Niels Klim**«: Niels Andersen, skuespiller og producent, Niels Damkjær, instruktør og dramatiker, Søren Cip Nielsen, scenograf og maskemager og Mona Damkjær, scenograf og maskemager.

Overvejer man at købe forestillingen, er der nærmere informationer på Vandrefalkens web-site:
<http://www.vandrefalken.dk/vandrefalken/index.html>

Forud for Niels Klim er gået opsætningen af »*Holberg, hekseri og maskerade*«. Niels Andersen og Niels Damkjær er initiativtagere til et nyt egnsteater: *Holberg Teatret* (se også nedenfor).

»**Kampen om Danmark**«: Kampen om Danmark - tragedien om hvordan ord blev magt!

Kampen om Danmark er en rhythm & poetry-forestilling med afsæt i Shakespeares klassiker King Lear, hvor tre kongedøtre kæmper om fars gunst - og magten.

I denne version er der klare referencer til nutidens magtspil i de politiske korridorer, hvor spindoktorer vejleder magthaveren udi retorikkens kunst - med risiko for at forfalde til indholdsløs facade.

Manuskript og musik: [Tommy Bredsted](#) og [Nage](#) (rap-gruppen Hvid Sjokolade)

Instruktør: [Lasse Bo Handberg](#). Scenograf: [Nicolaj Spangaa](#). Koustumier: [Birgitte Nisbeth](#).

Medvirkende: [UFO](#), [Natasja Saad](#), se også: <http://bryggebladet.dk/nyheder/211205/04/>, [Mads Nørby](#), [Signe Anastassia Mannov](#), [Gaia Rosberg](#) og [dj Steen Rock](#)

Produceret i samarbejde mellem BaggårdTeatret og Odense Teater.

BA's Holberg-sider

De fleste af mine Holberg-artikler indgår nu i [»Et åbent sind? Om Holberg's tænkning«](#). Bogen foreligger som en foreløbig udgave, der kan downloades gratis. Bogen vil blive udbygget og bearbejdet i den kommende tid; hvornår den er færdig vides ikke, men måske engang i 2007.

I bogen er der afsnit om Holberg's breve, om hans fortolkning af naturretten og folkeretten, om hans arbejde som filosof og teolog - og om en særlig del af hans historieskrivning; som eksempler på det sidste er valgt hans beretninger om den albanske fyrste Skanderbeg og om profeten Muhammed.

I tilknytning til bogen har jeg samlet et [udvalg af Holberg-ting](#) og lagt i en digital udgave på internettet. Det drejer sig foreløbig om komedien om Gert Westphaler og om værket om natur- og folkeretten.

Andre artikler (enkelte af disse er af andre forf.):

ABRACADABRA: DIGITAL HOLBERG: artikler der er listet på *Open Directory Project*, her er de opdelt i emnegrupper | [Holberg's egne tekster](#) på nettet | Billeskov Jansen's udgave af: [Værker i tolv bind](#) (indholdsfortegnelsen) | [Litteraturliste](#)

Teater: [Holberg-teater i Kalundborg](#) | [Holberg i Korsør](#) | [Krabasken i Kalundborg](#) [indgår i »Et åbent sind«] | [Niels Klim i Kalundborg](#) | [Niels Klim på Falster](#) | [Antihelten Jeppe](#) [indgår i »Et åbent sind«]

Naturretten. Retsforhold (Supplerende): [Holberg og Bierne](#) | [Holberg, Naturretten og juristerne](#) (Ditlev Tamm i Kalundborg) | [Hugo Grotius](#) | [Deres velfortjente straf](#) (udstilling i Kalundborg)

Personer: [Holberg's konger](#) (Frederik IV, Christian VI og Frederik V) | Holberg's uven, juristen og historikeren [Andreas Hojer](#) | [Africanus og Gynther fra Havrebjerg](#)

Steder: [Sorø](#) | [Tersløsegård](#): Holberg's gods ved Sorø

Sprog: [Sprog og typografi](#) hos Holberg | **Udgivere og forskere:** [Thomas Bredsdorff](#) (Holberg-medaljen 2005)

Du kan åbne linkene så de fremkommer i [denne ramme](#) - eller så de fremkommer i et [nyt vindue](#); brug [højreklik](#) til at vælge.

Denne rammes adresse: <http://bjoerna.dk/Holberg/links.htm> | Udgiver: [Kultursociolog Bjørn Andersen](#)